

Sok múlik a könyvtárakon

Beszélgetés Gerő Verával

Amint arról a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 1992. decemberi számában hírt adtunk, Gerő Zsoltné egyike volt azoknak, akik szakmánk legmagasabb kitüntetését vehették át 1992-ben. Ugyane lapszámból az is kiderülhetett a figyelmes olvasó számára, hogy a Szinnyei-díjjal nem egyszerűen azokat jutalmazza a szakma, akik valamely átlagon felüli teljesítményt, ad hoc produkciót nyújtottak, hanem kizárólag azokat, akiknek életműve, huzamosan, hosszan tartó kiemelkedő munkássága az egész szakma által ismert és elismert, akiknek személyisége a hivatás iránti elkötelezettséget garantálja. Hogy Gerő Zsoltné, Vera esetében ez a helyzet, azt sokadrangú indiciumként az is jelzi, hogy élete, pályája, munkássága széles körökben ismert már számos (nem a Szinnyei-díj odaítélése miatt keletkezett) interjúból, megnyilatkozásból. Nem látszott hát célszerűnek Gerő Verával afféle „nagy” interjút készíteni. Az új Szinnyei-díjast csak a legutóbbi időszak fejleményeiről, és főleg arról faggattuk, miként látja szakmánk helyzetét ma, egy egész élet tapasztalatainak tükrében.

B.: Kedves Vera, volt egy pillanat, amikor úgy nézett ki, hogy pályád, szakmai pályád véget ért. Otthagytad a Könyvtári Figyelőt, osztályodról a KMK-ban már korábban nyugdíjba vonultál, ki ki azt hihette, befejezted. És akkor hirtelenül felbukkantál a TMT-nél, hogy történt ez?

V.: Szerencsés véletlen volt. Egy sajtótájékoztatón találkoztam Szántó Péterrel, akivel persze már korábban is munkakapcsolatban voltam, elmeséltem neki, hogy elmegyek a Figyelőtől. Azonnal hívott. Így szinte megszakítás nélkül folytathattam munkámat.

B.: Pontosan mi a munkád?

V.: Elsősorban a könyvtárakkal, információs intézményekkel való kapcsolattartás, és persze cikkek szerzése a TMT számára. Szerencsés ez a munkakör, mert ha nem is olyan intenzíven, mint régebben, de kapcsolatban maradtam a szakmával.

B.: Mivel szinte folyamatosan végezted ezt a munkát, a kapcsolattartást, a cikkek szerzését, a lapcsinálást, nyilván felfigyeltél bizonyos változásokra, trendekre. Mik ezek?

V.: Bármily furcsán hangzik, az információs intézmények háttérbe szorulása, a könyvtárak „föjlövése” tűnik leginkább szembe. Kétélű, kétoldalú dolog ez. Hogy bizonyos információs intézmények háttérbe szorultak, megszűntek, arra az alaphibára vezethető vissza, hogy mintegy légtüres térben működtek, nem könyvtárra épültek. De e háttérbe szorulásnak vannak szomorúbb okai is. Nincs igény az információkra. Eltűntek a felhasználók, nem fizetőképes a kereslet... Egy ország vállalkozik, kereskedik, vagy legalábbis próbál kereskedni, de az információk iránti igény minimális. Persze a könyvtárak meg túlon túl konzervatívak. Bizonyos „konzervatív” értékekre természetesen szükség van. Ilyen a szolgálat, az alázatos szolgáltatói attitűd is. Ám ezt is lehet, sőt kell korszerűsíteni. Mit jelent ez? Jelenti a gépesítést, mint a szolgáltatás, a könyvtári szolgálat eszközét, korszerű formáját. És jelenti azt, hogy mindig valós igényeket kell

szolgálni, kiszolgálni. A könyvtárakat e valós igények pontos felmérése alapján kell átformálni, modernizálni.

B.: Sok a vita manapság a szakszervezeti könyvtárak helyzetéről. Te szakszervezeti könyvtár-specialista is vagy. Hogyan vélekedsz ezekről a kérdésekről?

V.: Rövid leszek: annak ellenére, hogy szakszervezeti könyvtárosként kezdem a pályámat, szilárd meggyőződése, hogy nem kell két, egymással párhuzamos hálózat. Értsetek meg! Nem azt mondom, hogy a munkahelyeken nem kell könyvtár. Dehogynem kell. *Sallai István* is azt mondta, hogy kell. De nem kell két hálózat. Két közművelődési, közkönyvtári hálózat. Egyébként ez régebben sem elvi, hanem gyakorlati kérdés volt, két helyről jött a pénz. Persze nem lenne jó, nem lenne szabad, hogy a könyvtárügy elessen ettől a pénztől. De emiatt azért nem kell két önálló hálózat. A munkahelyi könyvtárak ügye egyetlen hálózatban is megoldható. Én egyetlen közművelődési hálózat híve voltam mindig. Sokkal jobbak az eredmények, ha a szellemi és anyagi erőket koncentrálnuk. De persze mindenki ragaszkodik a sajátjához. Ez sok mindenre érvényes az egész országban – ma is. Gondoljatok az ilyenféle párhuzamosságokra: OIK – SOTE Könyvtár, OMK – Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára stb. Presztízkérdésekről van szó. Kár.

B.: Hasonló aggályaid vannak a számítógépesítéssel kapcsolatban is?

V.: Bizonyos mértékig. A technikai fejlesztés persze alapvető dolog. És korántsem csupán pénzkérdés. Gondoljatok arra, mi pénz ment el mondjuk az OSZK bibliográfiai szolgálatának gépesítésére a hatvanas évektől. A párhuzamosság a baj itt is. Mindenki, minden nagyobb cég, könyvtár megcsinálja a maga különbejáratú számítógépes hálózatát. Hogy azután ezek hogyan fognak egymással kommunikálni, az más kérdés.

B.: És hogy vélekedsz a könyvtárak jövőjéről?

V.: Sok, igen sok múlik a könyvtárakon. Hogy azonban fennmaradjanak, hogy azt a sokat, ami rajtuk múlik, adhassák is, mindenekelőtt fenn kell tartaniuk magukat. Sőt. Fontossá kell tenniük magukat. Image-t kell teremteniük, akkor fennmaradhatnak, sőt továbbfejlődhetnek. Ha senki nem érzi, hogy szükség van rájuk, abban ők is ludasok. Tehát bizonyos fordulatra van szükség, bizonyos váltásra. Állandóan figyelniük kell az igényeket. A potenciális igényeket is. Elébe kell menni ezeknek. Vannak erre példák, mindenki tud róluk. Most csak Zalaegerszeget említeném. Ahogyan, amilyen érzékenyen ott reagáltak az igényekre, az példás. És a tények azt mutatják, hogy az ilyesmit az

igénylők, a környezet „honorálja”. A könyvtárak egy része, egy jó része azonban nincs benne eléggé a közéletben. Belterjesen élnek, nem figyelnek. Pedig a létük függ ettől a figyeltől.

B.: Köszönjük a beszélgetést.

V.: Én is köszönöm. És hadd mondjam el, hogy amikor megkaptam a Szinnyei-díjat, sokan gratuláltak. Olyanok is, akikkel már régen nem álltam kapcsolatban, de most felhívtak, írtak. Nagyon jólesett. Köszönöm nekik.

Bereczky László–Vajda Kornél

Búcsú Szalay Sándortól

A Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének vezetősége, munkatársai, a könyvtár és a dokumentáció mai és régi dolgozói nevében búcsúzom Szalay Sándortól, a kollégától és az embertől.

Mi sem lenne kevésbé összhangban Sándor kivételes egyéniségével, mint egy szokványos gyászbeszéd, amely felsorolja életrajzi adatait, érdemeit és pótolhatatlanságát bizonygatja. Ehelyett megpróbálom felidézni az élő Szalay Sándort, és szólni hozzá.

Képzeld, Sándor, az intézetben arra kértek, hogy én búcsúztassalak el. Sándor azt válaszolná: Tamás, ne tedd, elég nekem egy néma búcsú is. Erre én azt mondom: Sándor, de hát megbíztak, meg kell tennem. Egy jól ismert mosollyal és elhárító kézmozdulattal válaszolna. Hát, ha muszáj, legyen, de arra kérlek, légy rövid és ne ess túlzásokba. Az utóbbit megígérem, az előbbi nem biztos, hogy sikerül.

Valamivel több mint harminc éve, egy meleg nyári napon megjelent egy fiatal ember az irodámban, és azt mondta: az álláshirdetésre jelentkezem. Helyel kínáltam és feltűnt megviselt arca. Engedelmet kért, hogy előbb ő szólhason. Kérem, meg kell mondanom, hogy másfél évet börtönben töltöttem 1956 után, és az első amnesztiával szabadultam. Szóba jöhetnek-e egyáltalán az állásra, van-e értelme beszélni. Igennel feleltem, és

magamban azt gondoltam, csak másfél évet? Mert az előző jelentkező négy évet mondott. Azután kiderült, hogy 9 nyelvet ismer, hogy 1948-ban közgazdasági doktorátust szerzett, hogy 1957-ben mint osztályvezetőt bocsátották el a KSH-ból, mert a Forradalmi Bizottság tagja volt, felszólalt gyűléseken és követelte, hogy néhány vezetőt váltsanak le.

A KSH akkoriban nagyon is kétarcú intézmény volt. Egyfelől a reformkommunizmus egyik műhelye, másfelől – belső viszonyaiban – kritikán aluli hely. Az ottani személyi diktatúra emlegetése elvtársi körökben közhelynek számított. De Sándort ennek kritikája börtönbe juttatta. A két jelentkező összehasonlítása alapján az intézet vezetőségének választása Szalay Sándorra esett. Így lett a könyvtár munkatársa 1962 augusztusában.

Csakhamar kiderült, hogy felvétele telitalálat volt. Noha korábban semmilyen könyvtári tapasztalattal nem rendelkezett, már másfél év után hivatalosan felvetődött, hogy alkalmas lenne a könyvtár vezetésére. Erre a következtetésre nemcsak közgazdasági ismeretei és nyelvtudása, hanem hihetetlen szorgalma, irányítókészsége és munkatársaihoz való viszonya alapján jutottunk.

Képzeld, el egy kilenc nyelvet tudó műfordítót, akinek a magyar olvasók három Amado-kötetet, egy-egy

Cela- és de Castro-kötetet köszönhetnek (mindegyik több kiadást megért), aki a közgazdasági egyetemi doktorátuson kívül képesített könyvelői, középiskolai tanári, statisztikus oklevéllel is rendelkezett, amint létrára fel – létráról le, naphosszat rakodja, cipeli kosarakban a poros könyveket és folyóiratokat, lehetőleg a nyári hőségben, mert a könyvtárban máskor ilyesmire nincs idő. Nem nehéz elképzelni, mert sorsában olyanok osztoztak, mint *Bibó István*, vagy a Közgazdasági Egyetem mostani rektora. A kényszer úgy hozta, hogy a harminc év alatt háromszor kellett költöztetnie az ötvezer kötetes könyvtárat. Mindezt kitűnően megszervezte, és semmiféle munkától nem riadt vissza. Csakhamar elismert szaktekin-télye lett új szakmájának. 1991-ben jelent meg utolsó könyvtári cikke, az Európai Közösség kiadványairól a hazai könyvtárakban.

A kép vált. Hetvenes évek. Sándor az olvasóteremben beszélget akkori kollégákkal, a mai parlamenti ellen-zék néhány vezetőjével, aktuális poli-tikai kérdésekről. Folytatja szak- és műfordítói tevékenységét. A hajnal nemegyszer találja íróasztalánál. A munka szenvedélye volt. Mindez azonban csak a felület. Ha nagyon

röviden akarom jellemezni Sándort, akkor azt mondom, az ellentmondá-sok embere. Egyfelől szuverén értelmiségi, aki féltékenyen őrzi szellemi integritását, gondosan megszűr minden benyomást, hallott véleményt, olvasott szót és beépíti gondolatrend-szerébe. Másrészt eleget tesz minden szakmai követelménynek, de csak ezeknek. Nem tartott igény semmi-féle elismerésre, nem fogadott el semmiféle juttatást. Hivatalosan csak a volt szocialista országokba jutott el, pedig az utazás szenvedélye volt.

Nehezen tűrte a kötöttségeket az élet bármilyen viszonylatában. Más-részt rendkívüli precizitás, rendszere-t jellemezte. Mindig tisztában volt a körülményekkel, a korlátokkal, amik körülvették, még halálos beteg-ségéről is tudott. Jajszó mégsem hangzott el soha az ajkáról. Másfelől óriási empátiával rendelkezett. Más-nak nem lehetett olyan baja, problé-mája, amit meg ne hallgatott volna, fájdalma, amiben nem osztozott vol-na. Noha munkatársaihoz alapján véve szigorú volt és gyűlölte a lustasá-got, amikor valakinek komoly oka volt arra, hogy kevesebbet teljesítsen a szükségesnél, maga végezte el helyette a munkát. Ez a látszatra oly szigorú ember szinte gyermekesen vi-

dám is tudott lenni, egy kis bohóckodás, móka nem volt tőle idegen.

Kedves Sándor! Kívánságod, hogy a búcsúztató rövid legyen, nem telje-

sült. Bocsáss meg érte! De túlzások nincsenek benne. Ilyennek láttunk, ilyen voltál. Isten veled, Sándor, nyugodjál békében!

Földi Tamás

Dr. Némedi Endre (1917–1992)

Gyászolnak a zenei könyvtárosok. *Pethes Iván, Újhelyiné Kuczy Ildikó* után nemrégiben Némedi Bandi bácsi távozott el körünkből.

Életpályája kortársaiéhoz hasonlóan alakult. A jogi doktorátus megszerzése után vizontagságos háborús évek következtek. A gyulai járás pénzügyi osztályán teljesített szolgálatot követően kapta feladatul a járási könyvtár megszervezését. A nagy ügyszeretettel végzett több évtizedes munkához – hogy megszerezze a leg-

magasabb szintű ismereteket – elvégezte az ELTE könyvtáros szakát. Az MKE Zenei Szekciójának alapító tagjaként, mit sem törődve azzal, hogy országos híru könyvtár igazgatója, lelkesen részt vett a kétéves zenei továbbképző tanfolyam valamennyi előadásán és szemináriumán.

A minden új felé nyitott, örökké tevékeny Némedi Endre érdeklődésének irányát jelzi a többi között a Liszt- és Erkel-társaságbeli munkája, és helytörténeti szenvedélye: a Dürer család magyar vonatkozásainak felderítése.

A vándorgyűlések, a szekciós összejövetelek alkalmain túl – ha bármiféle ügyben a fővárosban járt – el nem mulasztotta a találkozást a kollégákkal, a „rokon” gyűjteményekben. Néha csak egy „Szervusztok! Hogy vagytok?”-kal készített bennünket alkalmi számvetésre.

Magáról alig, családjáról – érdeklődésünkre – mindig szívesen beszélt. Számon tartotta életünk legkülönbébb változásait, pályafutásunk apró fordulóit. Igaz örömmel gratulált publikációinkhoz, egy-egy jól sikerült rendezvényünkhöz.

Súlyos betegségéről férfias szeméremmel hallgatott. Türelemmel viselte az utolsó idők szenvedéseit. Derűs lélekkel, megbékélten szenderült el.

Búcsúznak tőled az MKE Zenei Szekciójának itt maradt tagjai. Bandi bácsi, Isten veled!

MKE Zenei Szekció

